

РЕШЕНИЯТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА
СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ ОТНОСНО ДЕЛА ЗА ДРЕБНО ХУЛИГАНСТВО*Гергана Кръстева*DECISIONS OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS AGAINST BULGARIA
REGARDING CASES OF MINOR HOOLIGANISM

Gergana Krasteva

Abstract: *This article is dedicated to the decisions of the European Court of Human Rights against Bulgaria regarding cases of minor hooliganism. Its purpose is to investigate whether and how these cases have contributed to the Bulgarian national legislation and criminal jurisdiction. In addition, it aims to examine Bulgarian courts' violations of the European Convention of Human Rights in their ruling in cases of minor hooliganism, and to suggest approaches for their prevention.*

Keywords: *European Court of Human Rights; European Convention on Human Rights; Bulgaria; minor hooliganism; right to freedom of expression; right to appeal in criminal matters.*

Поначало може да изглежда излишно или незначително да се анализират дела за дребно хулиганство с оглед тяхната ниска обществена опасност спрямо същинските престъпления, въпреки че са станали повод за решения на ЕСПЧ срещу България. С настоящата статия обаче ще се опитам да анализирам техния принос за българското законодателство и наказателно правораздаване и да предложа актуален подход за превенция на посочените нарушения на ЕКПЧ.

Известни са ми общо 12 дела пред ЕСПЧ, заведени срещу България относно ху-

лигански действия или съставомерни деяния по хулигански подбуди¹. Пет от тях се отнасят за дела, образувани за дребно хулиганство по смисъла на чл. 1, ал. 3 от УБДХ, едно касае случай за убийство по хулигански подбуди (чл. 116, ал. 1, т. 11 от НК)² и останалите шест съдържат дела по обвинения за хулиганство (чл. 325 от НК)³.

Както вече отбелязах, в тази статия ще се спра само на решенията на ЕСПЧ срещу България относно делата за дребно хулиганство⁴.

И по петте дела пред ЕСПЧ жалбите са били допуснати и Съдът е решил, че е налице

¹ Това число не включва делото *Байраков срещу България*, водено за нарушение на Закона за опазване на обществения ред при провеждането на спортни мероприятия, след като на 25.03.2012 жалбоподателят пътувал до Пловдив за футболен мач и влязъл в бой с привърженици на противниковия отбор, като хвърлял стъклени бутилки и камъни по минувачите.

² *Ангелова и Илиев срещу България*

³ *Караахмед срещу България, Абду срещу България, Канджов срещу България, Петков и Парнагов срещу България, Наско Георгиев срещу България, Арабаджиев и Алексиев срещу България*

⁴ *Чолаков срещу България, Желязков срещу България, Камбуров срещу България, Станчев срещу България и Ханджийски срещу България.*

нарушение на ЕКПЧ. И по петте дела на жалбоподателите, с изключение на Ханджийски⁵, е било наложено едно и също наказание – задържане в поделенията на МВР.

1. Основания за осъдителни решения на ЕСПЧ срещу България при делата по УБДХ

Бих разделила делата условно на две групи – тези, при които е констатирано нарушение на чл. 2 от протокол № 7 на ЕКПЧ – право на обжалване в наказателното производство, и тези, при които е констатирано нарушение на чл. 10 от Конвенцията – свобода на изразяването на мнение.

Право на обжалване

В три от горепосочените пет решения на ЕСПЧ⁶ е констатирано нарушение на чл. 2 – право на обжалване в наказателното производство.

Нарушенията и в трите случая са извършени в периода от февруари 2002 г. до декември 2003 г., а съгласно редакцията на Указа към онзи момент решението на съда е окончателно и не подлежи на обжалване.

По този начин липсата на право на обжалване на общо основание се приема като причина за осъдително решение на ЕСПЧ срещу България, който проблем може и следва да бъде решен на законодателно ниво.

Така се стига до Решение № 3 от 4 май 2011 г. по к. д. № 19/2010 г.⁷ Конституционният съд обявява текста за противоконституционен в частта „не подлежи на обжалване и“ и в резултат на това чл. 7 от Указа бива изменен⁸, като ал. 2 вече гласи, че решението на районния съд за налагане на административно наказание може да се обжалва пред окръжния съд в срок от двадесет и четири часа на касационните основания, предвидени в Наказателно-процесуалния кодекс. Съгласно чл. 7, ал. 1 и ал. 3 от УБДХ делото трябва да бъде

насрочено за разглеждане пред окръжния съд в срок до три дни от постановяване на решението на районния съд, а окръжният съд трябва да се произнесе с окончателно решение в деня на постъпване на жалбата.

Ето защо е верен изводът, че това основание за осъдително решение срещу България (нарушение на чл. 2 на Протокол № 7) е отстранено чрез изменение в Указа, който вече предвижда право на обжалване.

Свободата на изразяване на мнение

Що се отнася до другите две решения на ЕСПЧ срещу България, постановени във връзка с УБДХ⁹, с тях е констатирано нарушение на чл. 10 от Конвенцията – свобода на изразяването на мнение.

По делото *Чолаков срещу България* е установено от фактическа страна, че на 01.11.2007 г., около 12:30 часа, в гр. Враца Стефан Чолаков се заключил с метална верига на метална стойка и с помощта на мегафон започнал да отправя нецензурни думи пред събралите се граждани, като по този начин е агитирал на централния площад на град Враца преди местните избори. Думите му били „Всички са престъпници, прокурорът е мафиот, кметът е мафиот“, както и „политически проститутки и политическа проститутска маса“.

Районният съд е приел, че поведението на Чолаков представлява „употреба на неприлични изрази на публично място пред повече хора“ и „оскърбително отношение към органите на властта“ по смисъла на чл. 3 от УБДХ, поради което и му е наложил наказание задържане за 10 дни в поделенията на МВР.

По делото *Ханджийски срещу България* е установено от фактическа страна, че жалбоподателят е бил председател на Благоевградската секция на политическа партия „Демократи за силна България“. Сутринта на 25.12.2013 г., след като е разбрал, че статую-

⁵ Първоначално задържан за престъпление по чл. 325, ал. 1 от НК, впоследствие признат за виновен в извършването на дребно хулиганство по смисъла на УБДХ, заради което му е наложено наказание глоба в размер на 100 лв.

⁶ *Желязков срещу България*, *Камбуров срещу България*, *Станчев срещу България*

⁷ Обн., ДВ, бр. 38 от 17 май 2011 г.

⁸ Закон за изменение и допълнение на Указ № 904 от 1963 г. за борба с дребното хулиганство, обн., ДВ, бр. 93 от 25.11.2011 г.

⁹ *Чолаков срещу България* и *Ханджийски срещу България*

та на Благоев¹⁰ е боядисана в червено с надпис „Дядо Мраз“, отишъл и поставил червена шапка, както и чувал с лента с надпис „ОСТАВКА“. Първоначално Ханджийски е задържан за 24 часа за престъпление по чл. 325, ал. 1 от НК, а впоследствие е осъден за нарушение по УБДХ и му е наложена глоба от 100 лева. Решението на първоинстанционния съд е било потвърдено и от въззивната инстанция.

ЕСПЧ е приел в решението си, че е “вън от съмнение, че осъждането на жалбоподателя за дребно хулиганство във връзка с тази постъпка и произтичащата от това глоба представляват намеса в правото му на свобода на изразяване”. Изложено е също така, че действията на жалбоподателя са мирни, както и че няма никакви индикации, че те могат да предизвикат обществени безредици или че при санкционирането на жалбоподателя властите са имали това предвид.

Ако въпросът с правото на обжалване може да бъде решен с изменения в закона, то свободата на изразяването на мнение, макар и гарантирана от Конституцията на Република България, е въпрос на една далеч по-комплексна преценка, предоставена на правораздавателните органи, а не на законодателя. Едни и същи деяния могат да бъдат възприети като свобода на изразяване на политическите възгледи, като дребно хулиганство (административно нарушение по УБДХ) или като хулиганство (престъпление по чл. 325 от НК), като за това има множество примери в съдебната практика.

2. За баланса на интереси

Макар решенията на ЕСПЧ да са едностранни, че е налице нарушение на чл. 10 от ЕКПЧ и че свободата на жалбоподателите за изразяване на мнение е накърнена, бих искала да навляза в мотивите им и да поставя няколко въпроса в тази връзка:

Първо, осъществили ли са българските съдилища т. нар. “баланс на интереси” при решаването на горесцитираните дела, който осъществяват и съдебните състави на ЕСПЧ?

Второ, ако отговорът на първия въпрос е положителен, и мотивите на първоинстанционните съдилища за баланса на интереси са били предмет на инстанционен контрол, явявали се ЕСПЧ в конкретните случаи своеобразна “последна инстанция” по същество?

Трето, цели ли се ревизия на влезли в сила съдебни актове от страна на ЕСПЧ, чрез различен прочит на процесните събития, като се търси по-силна защита на свободата за изразяване на мнение, отколкото баланс между свободата на изразяване на мнение и законоустановения ред и общественото спокойствие?

Конституционното право на изразяване на мнение – с чл. 39 КРБ

Нека започнем със защитената от чл. 10 ЕКПЧ свобода за изразяване на мнение, която е гарантирана и от чл. 39 от Конституцията на Република България. Това конституционно право обаче не е абсолютно. Алинея 2 на същата разпоредба предвижда, че правото на изразяване на мнение и разпространяването му “не може да се използва за накърняване на правата и доброто име на друго и за призоваване към насилствена промяна на конституционно установения ред, към извършване на престъпления, към разпалване на вражда или към насилие над личността.”

Известно ми е едно решение на ВКС по наказателно дело, относимо към хулиганството и свободата на изразяване - *Решение № 363/2002 г. по н. д. № 241/2002 г. по описа на ВКС*, образувано по протест срещу оправдателната присъда на СГС, с която е потвърдена изцяло първоинстанционната присъда. От фактическа страна е установено, че на 6.01.2001 г. двамата подсъдими се отправили към паметника на Христо Ботев в парка на „Борисова градина“, като целта им била да поднесат цветя и да вземат участие в организираното там поклонение. Със себе си носели националното знаме, знаме с лика на Че Гевара и транспарант с надпис „Вън, натовци“. В буквата „О“ било вписано изображение на пречупен кръст. Този транспарант подсъдимите разпънали пред паметника с цел да бъде видян той и от присъстващите на поклонение-

¹⁰ Димитър Благоев (1856–1924) е основател на Българската социалдемократическа партия през 1891 г. Процесните събития са в контекста на протестите срещу правителството на Пламен Орешарски, подкрепено в Народното събрание от „Коалиция за България“, чийто основен член е Българската социалистическа партия.

то граждани. Въпреки предупрежденията на полицейските органи да свалят транспаранта, те не сторили това и го държали до края на церемонията. Подсъдимите били откарани в полицейско управление за изясняване на случая, където транспарантът им бил отнет със съответен протокол. Впоследствие са били привлечени към наказателна отговорност за престъпление по чл. 325, ал. 1 от НК. Касационната инстанция потвърждава въззивното решение, като приема, че двамата подсъдими са имали за цел да изразят публично своето субективно отношение към една международна организация и нейните привърженици, както и че не е налице хулигански мотив. Съдебният състав е стигнал до следния извод: **“В една демократична и правова държава всеки има правото, без страх от каквито и да било санкции, публично да изразява своето становище по всякакъв вид въпроси, свързани с политика, икономика, вероизповедание, сексуална насоченост и прочие. След като това се извършва при спазване на установени със законите правила, то не може да бъде квалифицирано като престъпление и да ангажира наказателна отговорност на извършителя му“.**

Ще си позволя тук да направя аналогия с мотивите на ВКС по *Решение № 213 от 26.01.2021 г. на ВКС по гр. д. № 970/2020 г., IV г. о., ГК*, което макар да е постановено по гражданско дело, отново засяга въпросите за правото на изразяване на мнение и баланса на интереси:

„Изводът относно наличието на противоправно поведение при употреба или разпространение на слово следва да се основава на преценка за баланса между посочените две основни права“ на защита на доброто име и на свободно изразяване на мнение.“

Аналогично, по делата, образувани за дребно хулиганство, следва да се направи преценка за баланса между свободата за изразяване на мнение и опазването на реда и общественото спокойствие.

За целта нека разгледаме съдебните актове, във връзка с които са образувани делата пред ЕСПЧ:

Ханджийски срещу България

С Решение № 9616/30.12.2013 г. по НАХД № 2309/2013 г. Районен съд – Благоев-

град е признал Ханджийски за виновен в извършване на дребно хулиганство по смисъла на чл. 1, ал. 3 от УБДХ и му е наложил наказателна глоба в минимален размер на 100 лв.

Твърдението за допуснато процесуално нарушение е отхвърлено като несъстоятелно. Относно релевантността на Указа съдът е посочил, че **“на обществото не е ненужен подобен инструмент за санкциониране на просташките, вандалските и хулиганските прояви и превенция на последващи такива”**. Изложени са доводи, че Указът не противоречи на чл. 39 от Конституцията, тъй като ал. 2 на същия член **“пази „свободата“ по ал. 1 да не се превърне в „свободия“, както и че независимо от личността на Димитър Благоев, никой няма право „да си прави майтап с паметника му“**. Коментирано е защо Димитър Благоев е сред символите на Благоевград, а възраженията за незаконност на паметника са отхвърлени като **„несериозни“**. Съдът е опровергал твърдението за липса на обидени граждани, посочвайки, че **„с едно просто кликуване в Мрежата“** могат да се намерят най-разнообразни коментари, включително и на възмутени граждани. В заключение съдът е приел, че **„тънката червена линия“**, минаваща между уместната политическо-коледна шега и грубата неградска хулиганска проява, е преминала“, поради което е признал Ханджийски за виновен.

Съдът не коментира защо е налице дребно хулиганство по смисъла на чл. 1, ал. 3 от УБДХ, в какви конкретни действия се изразява нарушаването на обществения ред и спокойствие и как същите покриват от обективна и субективна страна признаците на дребно хулиганство, а единствено констатира, че **„уместната политическо-коледна шега става неудачна политическо-дядо-мразовска бурлеска“**.

Под видимата неприязън към процесните деяния в мотивите към решението прозират политическите пристрастия на съдебния състав, които могат да се тълкуват като проява на предубеденост в хода на производството, а съгласно чл. 29, ал. 2 от НПК същата е основание за отвод на съдебния състав.

Следва да се отбележи, че Указът праща към Закона за административните нарушения и наказания за неуредените в него

въпроси¹¹, а не към Наказателно-процесуалния кодекс, който съдържа конкретни изисквания към мотивите на съдебния акт¹², но независимо от това, на практика анализ на баланса на интереси напълно отсъства в мотивите на съда, а правните изводи са оскъдни, ако не и напълно отсъстващи.

Чолаков срещу България

С Решение № 166 от 01.11.2007 г. по АНД № 1229/2007 г. по описа на Районен съд – Враца на Стефан Чолаков е наложено административно наказание „задържане в поделенията на МВР“ за срок от десет денонощия на основание чл. 1 от УБДХ.

В хода на съдебното заседание съдебният състав е изслушал свидетелите, посочени както от полицията, така и от жалбоподателя, и въз основа на техните показания е приел, че жалбоподателят е изрекъл неприлични думи по адрес на кмета, прокурора и други длъжностни лица и същите представляват „употреба на неприлични изрази на публично място пред повече хора“ и „оскъбнително отношение към органите на властта“, което от обективна и субективна страна се покрива с признаците на дребно хулиганство по смисъла на чл. 1, ал. 2 от Указа. Съдът е приел, че нарушителят следва да бъде санкциониран при превес на отегчаващите отговорността обстоятелства – „умишлено публично, с помощта на мегафон, нарушаване на обществения ред, в центъра на гр. Враца, въпреки че е предупреждаван преди това да не агитира по този начин“, пред смекчаващо отговорността обстоятелство, че е с чисто съдебно минало.

Макар за разлика от решението на РС-Благоевград, тук съдебният състав да е изложил установените доказателства, въз основа на които са направени правните му съображения за взетото решение и да е посочил кои са отегчаващите и смекчаващите отговорността обстоятелства, отново отсъства анализ на баланса на интереси – свободата на изразяване и опазването на обществения ред и спокойствие.

3. Изводи

Оттук следват няколко извода, с които да отговоря на горепосочените въпроси:

Първо, при решаване на делата по УБДХ, във връзка с които България е осъдена от ЕСПЧ, се наблюдава, че българските съдилища не са осъществили баланс на интереси. Така, при делото на РС-Враца, образувано срещу Стефан Чолаков, предвид липсата на възможност за обжалване към онзи момент, ЕСПЧ се явява единствената възможност да бъде направен такъв анализ на баланса на различните интереси. Само по себе си това носи със себе си по-голям риск от нарушение на чл. 10 от ЕКПЧ и ограничаване свободата на изразяване, а наличието на такъв анализ в по-голяма степен ограничава възможността от осъдително решение на ЕСПЧ.

Същевременно, не може да не бъде отбелязано, че към този момент наказателно-процесуалният закон не вмения задължение на съда за осъществяване на баланс на интереси при подобни хипотези. Следователно, липсата на този анализ не представлява съществено процесуално нарушение, а поради тази причина не е и касационно основание за отмяна на съдебните актове.

Ето защо анализът на баланса на интереси между свободата на изразяване и опазването на реда и общественото спокойствие, допринася за пълнотата на мотивите на съдебните актове и в най-голяма степен обслужва както основните човешки права, така и интереса на правосъдието. Предвид обаче факта, че същият не е задължителен реквизит¹³ от съдържанието на присъдата съгласно чл. 305 от НПК, то не следва да се третира като съществено процесуално нарушение, което според чл. 348, ал. 1, т. 2 от НПК би било касационно основание за отмяна или изменение на постановения съдебен акт.

Второ, бе поставен въпросът дали при направен баланс на интереси от първоинстанционните съдилища ЕСПЧ се явява своеобразна „последна инстанция“ по същество. Както

¹¹ Чл. 9, ал. 2 от Указа за борба с дребното хулиганство

¹² Чл. 305, ал. 3 от НПК

¹³ Както е задължително за съда, например, на основание чл. 305, ал. 3 от НПК, да посочи в мотивите установените обстоятелства, въз основа на кои доказателствени материали и какви са правните съображения за взетото решение.

беше установено, баланс на интереси не е бил осъществен при решаването на горепосочените дела, поради което ЕСПЧ не би могла да се разглежда като „последна инстанция“ по същество, а по-скоро като такава, която попълва празноти, допуснати от първоинстанционните съдилища, от съществено значение за постановяването на законосъобразни и правилни съдебни актове.

Трето, относно това дали се стига до ревизия на влезли в сила съдебни актове от страна на ЕСПЧ, чрез различен прочит на процесните събития, като се търси по-силна защита на свободата за изразяване на мнение, отколкото баланс между свободата на изразяване на мнение и законоустановения ред, бих предложила следните изводи:

При *Ханджийски срещу България* съдите от ЕСПЧ са компенсирали дееца за смисловите пороци и необоснования по мое мнение съдебен акт, с който е бил санкциониран. При липсата на изчерпателни и добре аргументирани правни изводи, може да се породят съмнения за това дали наложената санкция за дребно хулиганство е наложена с цел цензура на мнението и ограничаване на свободата при неговото изразяване. Ето защо в този ред на мисли считам, че не се търси по-силна защита на свободата за изразяване на мнение, отколкото баланс между същата и законоустановения ред/обществено спокойствие.

По отношение на *Чолаков срещу България* бих изложила следното:

Преди всичко следва да бъде взето предвид, че на 23 октомври 2007 г, малко повече от седмица преди процесното събитие, Чолаков е влязъл в конфликт с полицейски служители поради неизяснени причини. Полицаяте са му съставили акт за административно нарушение и предупреждение по реда на ЗМВР, с което са разпоредили на жалбоподателя да се въздържа от „извършване на неприлични и неподходящи действия, които нарушават преобладаващите норми за морал и поведение по улиците, площадите и други обществени места, обръщайки се с неприлични думи към представители на държавните власти, както

и нарушаване на обществения ред и спокойствие“¹⁴

Както съдебният състав от ЕСПЧ е отбелязал, „намесата в правата на жалбоподателя преследва легитимните цели за запазване на обществения ред, както и на репутацията и правата на другите и за поддържане на авторитета на съдебната власт“¹⁵, поради което поставя въпроса „дали тази намеса отговаря на належаща обществена нужда, дали тя е пропорционална на преследваната легитимна цел и дали причините, посочени от националните власти, са релевантни и достатъчни“¹⁶

На този въпрос съдът е отговорил, приемайки, че поведението на дееца е „опит от негова страна да допринесе за обществения дебат относно начина на управление на град Враца в навечерието на местните избори“, както и че „таква изявление, отнасящи се до въпроси от обществен интерес и поради това възлизаци на „изразяване на политическо мнение“, изискват по принцип висока степен на защита по силата на чл. 10“.

Не бих могла да се солидаризирам с изводите на ЕСПЧ, тъй като приемам, че в случая начинът на изразяване на мнение е напуснал пределите на общоприетата предизборна агитация и подкрепа на един от кандидатите за кмет на Враца, и е преминал към уронване на репутацията на адресатите на обидните думи.

Ето защо считам, че по този начин е осигурена по-висока степен на защита на свободата на изразяване на мнение, включително, когато тя е използвана по начин, по който се уронва репутацията на държавни служители, отколкото на обществения ред.

Въпреки това приемам, че наложено-то наказание „задържане в поделенията на МВР“ за срок от 10 дни, макар и да не е в максималния законоустановен размер от 15 дни, все пак е несъразмерно тежко за извършено нарушение.

В заключението на решението на ЕСПЧ е направен извод, че „чл. 10 от Конвенцията не защитава само твърдения, които се приемат благосклонно, считани са за безобидни или се приемат с безразличие, но също и тези, които

¹⁴ Параграф 8 от *Чолаков срещу България*

¹⁵ Параграф 27 от *Чолаков срещу България*

¹⁶ Параграф 28 от *Чолаков срещу България*

обиждат, шокират или смущават“, като е отчетено, че това е „направено без достатъчно основания или **смислен анализ на различните интереси**“.

Поради изложените дотук причини приемам, че всяко съдебно решение, постановено въз основата на мотиви, лишени от анализ на баланса на интереси, носи риск от решение на ЕСЧП, с което България да бъде осъдена за нарушение на чл. 10 от Конвенцията.

Въз основа на направения анализ мога да стигна до заключението, че решенията на

ЕСПЧ, с които България е осъдена във връзка с дела за дребно хулиганство, несъмнено са допринесли за вътрешното ни законодателство и за наказателното правораздаване на българските съдилища – от една страна са били повод за изменение на Указа за борба с дребното хулиганство, чрез което е осигурено правото на обжалване, а от друга страна, са поставили въпроса за анализ на баланса на интереси като централен такъв при производствата за дребно хулиганство.